

D. Mart. Lutheruxen

Catechismus

Ulostoimitysten
cansa.



Rijasa / Brändäty, Johann Georg Will-
kida / Cuningallfelda, Kirjain-Bisitt-
käjäldä / Wuonna 1693, XXI, XI

D. V. M. D.

A l a b c d e
 f f f g h i k

l m n o p q r r s s t t

u v w x y z / a a o i i

U B C D E F G H I K L M
 N O P Q R S T U V W X Y Z.

A l a b c d e f f g h i k l m
 n o p q r s t u v w x y z / a a o i i.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
 20. 40. 50. 60. 70. 80. 90. 100. 200. 300. 1000. 2000. 3000. &c.
 I. (1.) V. (5.) X. (10.) L. (50.) C. (100.) D. (500.) M. (1000)
 I. II. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XIII.
 XIV. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. XX. XXX. XL. L.
 LX. LXX. LXXX. XC. C. CC. CCC. M. MM. MMM.

Catechismus.

Ensimmäinen pääcappale.
 Jumalan kunninen Käsky. Sana.
 Tuinca nuoren Causan pita nämät
 oppiman yrkereäsest.

Ensimmäinen Käsky.
E i sinun pida pitämät wteratta
 Jumalita; miun edesant.

Mitä se on? Wastaus.
 Meidän pita pelkämät ja rakastaman Juma-
 lata yllisen caictia cappaleita / ja hänen aingan
 päällens uscoman ja turwaman.

Toinen Käsky.
 E i sinun pida turhan lausuman
 sinun HERRAS Jumalas Nimee /
 Sillä ei HERRA pida händä rangai-
 semata / joca hänen Nimens turhan
 mainige.

Mitä se on? Wastaus.
 Meidän pita pelkämät ja rakastaman Juma-
 lata / niij etten me hänen Nimens cautta kiroile /
 wäitä wänno / eikä myös ten cautta noidiw / wo-
 hettele eli keta pita / mutta että me kälis meidän
 häälisän ja tuulisan sitä auhem huudama / rucoilemi
 egläm ja yllisäm.

Muista ettäs pyhität Lepopäivän.

Mikä se on? Vastaus.

Meidän pitä pelkämän ja rakastaman Jumalata / niin etten me Saarna, ja hänen Sanans ylöncäkö miltä pidämme sen pyhitän / mielellän sitä euulemme ja oprimme.

21. Neljäs Käsky.

21. Tuntoilla sinun, Isäs ja Hietä ettäs muistotit / ja oisit viikäläisten Maanpäällä.

Mikä se on? Vastaus.

Meidän pitä pelkämän ja rakastaman Jumalata / niin etten me meidän vanhimitam / Esivadaam ja Isänsän ylöncäkö / engä vihojca: nälää pidämme hietä ehnias / pöivolem hietä olemme hietä vaittise / rakastam hietä / ja viidämme hietä meidän Sallim.

22. Viides Käsky.

22. Et sinun pidä rappaman.

Mikä se on? Vastaus.

Meidän pitä pelkämän ja rakastaman Jumalata / niin etten me meidän lähimmäistäm / min ja Hengen puoleka vabingpis / engä myönväärpita händä vaittan te: nussa, että me händä autamme / holhomme ja hengen maaras vaittem.

23. Et sinun pidä suorin tekemän.

Mikä se on? Vastaus.

Meidän pitä pelkämän ja rakastaman Jumalata / niin että me plemme puhtat ja cummaltise / ajatuis / puhessa ja toissa / ja että isecukin hänen vaittopuolijätans racasta ja cummaltapitän.

24. Seitsemäs Käsky.

24. Et sinun pidä warastaman.

Mikä se on? Vastaus.

Meidän pitä pelkämän ja rakastaman Jumalata / niin etten me meidän lähimmäistäm / Kaba ja calua: pois vta / eli jollaculla väärpeditä ja vaittopella meidän tygön läytä; Mutta, että me autamme ja holhomme händä / niin että hänen caluns ja elatuyens tullis enättyi ja varjellort.

25. Kahdeksas Käsky.

25. Et sinun pidä väärä todistusta sanoman sinun lähimmäistäs vastaan.

Mikä se on? Vastaus.

Meidän pitä pelkämän ja rakastaman Jumalata / niin etten me meidän lähimmäistem päälle väihettele / engä vetä ja panettele händä / eli saata pahaa sanomata hänen päällens: Mutta, että me vastam hänen edestans / hymin hänestä puhum / ja cuicki asiat parhain päin läänäm.

Ei sinun pida pyytämän kunn, Lä-
himmäises Huonesta.

Mitä se on? Vastaus.

Meidän pida pelkämän ja rakkastaman Jumala-
ta / niin etten me meidän lähimmäisem perindo /
eti Huonetta pahalla ihonilla mellem pyydä / en-
gä jongah' oltuuden ja Laur' warjon alla isellem o-
mita: Mutta meidän pida outaman händä / että
hän sais omansa pita ja nautita.

Kymmenes Kästy.

Ei sinun pida hindigeman hänen
Emandatans / Palweliatans / Palce-
kapheans / eikä Carjaans / eli Juh-
taans / taikka muuta ciini hänen o-
mansa on.

Mitä se on? Vastaus.

Meidän pida pelkämän ja rakkastaman Juma-
lata / niin etten me meidän lähimmäisidäm hänen
Emandatans / eli palce-
kheans: Mutta paraimmii autam; että he mahta-
wat olla alallans / ja tehdä mitä he ovat welsa-
mät.

Mitä Jumala caikista näistä Kästyist
sano? Vastaus.

Näin sano hän:

Minä olen Herra sinun Juma-
las /

las / nri wäkewa ja kismas costaja / Jo-
ca existelen. Isän pahat teot lasten
päälle / costamandeen ja neliandeen wol-
ween / jotka minua wihawat / ja teen
Laupiuden monelle tuhanelle / jotka
minua rakkawat / ja minun Kästy-
ni pitävät.

Mitä se on? Vastaus.

Jumala ubca rangaista caikia niita / jotka nä-
mät Kästy rikowat ja viisentiäwät / sentähden pi-
tä meidän hänen Wihaans pelkämän / niin etten
me hänen Kästyjans wastaan rico: Mutta hänen
Armons ja caikia hymää / lupa hän niille caikille
jotka hänen Kästons pitävät: Sentähden pita
meidän händä rakkastaman / ja mielelläm hänen
Kästyins jälken telemän.

II. Uscon Tunnuustus.

Euinga nuoren Cansan pita tämän
oppiman yrikertaisest.

Ensimmäinen uscon Cappale.
Luomisest.

Minä uscon Jumalan päälle / Je-
sän Caickwaldjan / Taiwan ja Maan
Luojan.

Mikä se on. Wastaus.

Minä uscon että Jumala on minun ynnä eäde
ken muide suluttain. capska lupattu ädöqnu; ma
nake. Nymmin ja Sietun / sihenä / corvat / ja cae
ti muut / iseret / tiedon / toimen / ja ymmärysen / ja
nä / nä / eäde / hieä / nyt / wölmäs / pita / yhdä / myös
mdule / eäde / iocap / wä / raru / on / ja / merhen /
codin / ja / hyoen / Wamga / ja / capset / yllon / cor
jan / ja / eäde / niyös / mulla / mitta / minä / kullmin
ravin / oyi / tarwen. Wiela / sitte / suojele / ja / wär
je / le / minua / eä / kll / myös / wä / hingot / kusat / ja / pa
hudet / minun / päädäni / eä / ja / torju. Ja / eäde / nä
mät / tele / häni / paigi / minun / onista / w / tomasia / sa
luta / armollans / ja / Isällisellä / huy / de / stans / y / oia
den / eäde / tu / edestä / minun / tule / händä / kitta / y / yllä
ja / cunnioita / händä / euulla / ja / palwella / Se / on
toim. n / tosi.

Toinen uscon Cappale.

Lunastusest.

Ja JEsuxen Christuxen päälle hä
nen ainean Doicans mledän HEN
ram. Joca sitisi Pyhästä Hengestä /
syndyt / Neigestä Mariasta. Pijnac
tin Pontius Pilatuxen wallan alla /
wä / tu / päälle / nauttetin / cuoletettin / ja
hauhattin / alasastui. Selwettiin / col
man.

mandewa. päiwänä / nousti / y / h / s / cuol
lusta. / Altti / y / h / s / Zaimaseen / istu
Isän Jumalan oikalla kadella / siel
dä / on / tulewa / duomizeman / eläwitä
ja / cuolluista.

Mikä se on. Wastaus.

Minä uscon että JEsus Christus on totinen
Jumala / Isästä / ennen / ilantö / eä / sitte /
ja / myös / taunen / ihmisen / hä / iestä / Marista / Syn
donyt / on / minun / HEN / rän / joca / minun / eäde /
tun / ja / duomittun / ihmisen / lunasti / eä / sitte /
stia / Euglemassa / ja / Verken / wallan / ä / d / g / wä / pah
ti / ja / pä / ä / st / i / el / eä / sitte / k / l / a /
pyhällä / ja / eä / sitte / Berellans / ja / wä / t / t / omalla /
nallans / ja / Cuolemollans / Eä / sitte / mi / wä / hä / nen / o
mansa / o / l / l / i / n / ja / hä / nen / Waldacunnasans / hä / nen
allans / elä / sitte / ja / hä / ndä / h / an / cä / eä / sitte /
des / wä / t / t / omudes / ja / Alttu / wä / de / fa / palw / el / i / sin /
min /
cui / n / hän / on / Cuolluista / y / h / s / n / o / s / t / u / t /
eä / ja / h / all / i / g /
h / an / cä / eä / sitte /
Se / on / totinen / tosi.

Colmas uscon Cappale.

Pyhittämisest.

Minä uscon Pyhän Hengein päälle /
yhden pyhän Christullisen Seuracun
nan / pyhän ihmisten yhteyden / syn
dem

dein alderi saamisien / ruumtu ylogi
nousemisen / ja ijancaikisen elaman /
AMEN.

Minä uscon ja tunnustan / etten minä omalla
Ymmärryvellän ja omalla minun Waellantai
da Jesuren Christuren minun Herrani päälle
uskoa / et hänen tygönsä tulla : mutta se Pyhä Hen
gi on minun siehen Evangeliumin kautta eysunut
hänen Ohjallans ylösvalistanut / oltias Ilscos
ylöspitänpi pyhittänyt ja wawistannit : ujnecuin
hän eoca Christicumnan Mailmas tygönsä cuku /
eoca ylösvalaise / pyhittä ja Jesuren Christuren
waw weta ja oltias Ilscos ylösputa / josa Seura
kunnas hän minun ja caicein muiden uscowatisen
Synn joca päiwä armoillista anderi anda / ja sitte
wimeisillä Päiwänä hän minun ja caicein muut ih
miset cuollulista ylösberättä / ja niin minulle ja tal
lille Christin uscowatille sen ijancaikisen Elämän
anda. Se on totinen tosi.

III. Isä meidän Rucous.

Cuinga nuoren Cansan yitä tämän
oppiman yrifertaisest.

Isä meidän joca olet Latwaisa.

Mitä se on? Wastaus.

Tällä Esipubella tahto Jumala meitä cugua ja
weta

metä wawwast useoman / että hän on meidän yitka
Isän / ja me hänen ractat. Lapsen / että me sitä
yphigimast / wawwan turwan cansa händä rii
collisim / nijneuin. me näentime Lapsen wanhimisi
dans tarpeitans gnywan. Ja syygan täsä Seise
meen Cappaleen eli Rucouren.

Ensimmäinen Rucous.

Pyhitettyolcon sinun Nimes.

Mitä se on? Wastaus.

Jumalan Nimi on kyllä isestans pyhä / mutta
me rucoulemma täsä Rucoures / että se myös me
Dänän tykändän tulis pyhitetty.

Cuinga ja cöscä se tapahen? Wastaus.

Cöscä Jumalan sana sekkäst ja puhtast opete
tan / ja me sen jälken / nijneuin Jumalan Lasten
tule / Jumalifest eläime : siehen melta auta S
Taimallinen Isä. Mutta joca toisin opetta ja elä
cui Jumalan sana neuwo / hän häwäise meidän
seasam Jumalan Nimen. Eijtä warjele meitä S
Taimallinen Isä.

Toinen Rucous.

Lähes tulcon sinun Waldacundas.

Mitä se on? Wastaus.

Jumalan Waldacunda kyllä lähesty isestans
Ilman meidän Rucoustam / mutta me rucoulemma
täsä Rucoures / että se myös meidängin tygöm
tulis.

Cuinga ja cöscä se tapahen? Wastaus.

Cöscä meidän Taimallisen Isän anda melle
Pyhäa

Dohän Hengens / että me hänen armonis / eäitkä
useoamme hänen sanans / niin että me tässä Ma-
ailmas pyhästi ja Jumalifesti / ja sitte Saimm / wäl-
dacunnas ijancalifesti eläisimme. **Waldas Rucous.**

Oleon sinun Tahto, niin Maasa
cuiin Takwasa.

Mitä se on? **Wastaus.**

Jumalan hyvä ja armollinen Tahto, kolla ta-
pahtu ilman meidän Rucousta / mutta me rucoi-
lem tässä Rucousta / että se myös, meidän seafam
tapahduis.

Cuinga, ja cosca se tapahdu? **Wastaus.**

Cosca Jumala esta meidän libalisen Tahtom /
ja caicki pahat neywot / ja Perlelen aiwoituyet, sä r-
te / ja tyhjät te / jotea ei salli että me Jumalan
Nimee pyhitäisim / ja että hänen Waldacundans
meidän tygöm tulis. Sitäsilin cosca hän kiittä
ja wahwista meitä hänen pyhään Sanaans / ja oi-
liaan Useoon kopyun asti. Sällä muoto hänen hy-
wä ja armollinen Tahtons, tapahdu.

Waldas Rucous.

Auna meille Tänapäiwänä meidän
jocapäiwäinen Leipäm.

Mitä se on? **Wastaus.**

Jumala tosin pahoillenk in Ihmisille anda joca-
päiwäisen Leipän / ilman meidän Rucousta / mut-
ta

ta me rucoilemme / että hän annais meidän hma-
marta / että se Leipä / jolla me rawitan / on hänen
da annettu / ja että me kytöy en canssa sitä vastaan
ottaissimme ja nautissimme.

Mitä jocapäiwäinen Leipä on?

Wastaus.

Caicki mitä ruumini rawituyet / ja tarpeit / kulle-
sillä on Ruoca / Suojia / Waatter / Sengat / Gyro-
ja Cartano / Wälkä / Carja / Naha / ja Sawana /
hyvä Nuolisa / cuullatset Lawet / uskainen. Werhe /
hurskas / ja sovelias. Siwasta / hywä hallituyen-
mend / tarpeellinen Ilma / Rauba / Serweys / hy-
wät Sawat / cunnialliset menot / uskolliset Psta-
wät / hywät Kälänmiehet / ja muuta jencaldassa.

Waldas Rucous.

Auna meidän Synodin änderi /
niin cuin me annamme meidän Wel-
wollistem.

Mitä se on? **Wastaus.**

Me rucoilemme tässä Rucousta / ettel meidän
Salmallisen Isän pahois meidän Synodin päin /
ja niiden tähden yhjais meidän Rucousta / sillä
en me ole mahdolliset sitä saaman cuin me rucoi-
lem / enä myös ole sitä ansainnet / Mutta että
hän caicki meille Armostans andats / sillä me Syn-
dita tēemme jocapäiwä / ja en muuta ansaike cuin
Rangastusta / Niin me myös sitä vastaan / tahdom
Eys

V. Kippi eli Synnin päästö. 1103
Cilinga nuoren Caifar pita sen
oppiinan ollein ymmärtämän.

1104. Kippi ei Synnin päästö on: 1104
Wastaus.

Kippi on / koska Jumala itse / eli
hänen Satans Pawella / hänen
kästous jälkeen anda niille / Synnit
ändert / jotta tunnustawat ja eatu-
wat heidän Synnins / ja Synnein
ändert saamisen uscomat.

Cilinga monda cappaletta Kipisa on:

1. Ensimäinen että me tunnustam meidän
Synnins. Toinen että me anommia Kippi Isästä
Synnin päästö / niincuin itse Jumalasta / ja en
mitän sijtä epäille / mutta mahyast uscom / että
Synnit ovat sen kautta Jumalan edes Saiwas
melle andert ammetut.

Cutca Synnit meidän pita Kippi Isäm
edes tunnustaman: Wastaus.

Jumalan edes pita meidän tunnustaman isem
caikein Synnein wicapaayi / waickeen me niistä
tiedä / ymmärrä ja muista / niincuin me temme
Isä meidän Kucouyes: Mutta Kippi Isäm e-
des pita meidän nimittämän alnoastans ne Syn-
nit / cuin me tiedämme ja tunnemme meidän Syn-
dämme sam.

Cutca

Cutcasta ne owat: Wastans.

Cago sinun Säätyäs Jumalan Kummenerä
Kästyin jälkeen jos sinä olet Isä dilli taikka Val-
welia 2c. Jos sinä olet ollut comacowainen / usco-
matoin / laiska / wihainen / rietas Toisa ja Vu-
heisa 2c. Jos sinä olet muiden mielein riekonut
puheilla taikka töillä / marastanut / waltetellut / teh-
nyt jotakin mahingota ja toisen oman turmellut.

Pane siis minun eteeni yri lyhykäinen

Kipin muoto:

Tän pita sinun Kippi Isäs edes
sanoman ja tunnustaman:

Kacas HEDra / minä rucollen teitacuile-
man minun Kippiant / ja päästämän minua Ju-
malan puolest minun Synneistäni.

Jos sinä olet Palke Drenge eli Pijca /
niin sano:

10. Inä waiwainen Synninen / tunnustan isent
Jumalan edes / wicapaayi caickein Synnein
erinomaisest tunnustan mitä teidän edesän minuni
Palcollisest / 2c. Mutta (sen pahempi) en minä
ole palwollut Isändääni uscollisest / sillä en minä
ole monesa asiassa tehnyt niincuin Verhenhäldöis-
da minun käffetty on. Minä olen wihdittanut hei-
dän ja saattanut toruman ja kiroileman / muu-
dien ollat laiska ja tehnyt monda Mahingota.
Minä olen ollut rietas / wihainen ja toisa / rijdellut
ja torunut wercayleni kanssa / 2c. Näitä rucou-
yminä cadun / ja rucollen Almo / minä tahdon
mielellän minuani parata.

B 2

Per

Perhenwanhin sanocan näin:

Erinomaisest tunnustan minä teidän edesän/ et-
ten minä ole uscollisest minun Lapsiani ja perhet-
täni caswattanut / enä ole totuttanut Jumalata
cunnioittaman. Minä olen kirjoittut / ollut myös pa-
hasti esimerkhi sekä puheilla että töillä / minä olen
minun lapsia asuillen paljo wabingota teh-
nyt callist ja petollisest myhnyt. Ja mitä hän
enä löytä Jumalan Käskyä ja Säätyä vastaan
tehnens.

Jos ei joku taas löydä itsiäns taincaudaisia
taiteita suren, hita-Syndia tehneet / niijä alkän niistä
enämbi lueua pitälo / tehdärens pidembätä Syn-
deln Tunnuksista / waan sanocan yhden ei casti
euih hän tiellä:

Näin: Erinomastaitatunnustan minä teidän
edesän / että minä kerran kirjoitin / Item: kerran
puhutin rietaita puheita / kerran sitä D. eli sitä D.
keln. Ja andacan itsiäns olla. Jos ei hän taas
yhtän nimittä tiellä / euih mahdo toini olla taita /
min alkän myös erinomastaita jotacurta sanoco /
waan ettäcan Syndeln anderi saamisen / siinä
yhteises Niin tapas / euih hän Jumalalle teke
hänen Niin Isäns edes.

Sano edespäin.

Minä walmainen syndinen. Ja
minen / joca synnis sekä sijimyt
että syhdönyt olein / ja wiellä kerefin /
calcke-

caickena minun elinatcauanti syndi-
stä elämätä wicämyt olen / tunnustan
caickesta sydämeistäni / sinun edesäs /
D caickiwaldias hancatckinen Ju-
mala / minun racas Taiwallinen J-
sän / etten minä ole sinua racasta-
nut yltigen caickia Cappaleita / enä
minun lähimästäni utincuti ihe-
äni. Minä olen / sen pahembi / monel-
lä muodolla rickonut sinua / ja sinun
pyhiä Käskyanojas vastaan / sekä a-
jatorilla / sanoilla ja töillä. Ja tie-
dän ihent sentähden ansainnen Sel-
wetin ja hancatckisen cadoturen /
jos sinun ydäis minua niin duomige-
man / euih sinun cowa oikeudes waa-
ti / ja minun syndini ansainnet owat.
Mutta nyt sinä racas Taiwallinen
Isä aloslunwainut olet / ettäs tabe-
dot arman ja Laupluden tehdä / caic-
kein woiwaisen syndisten canssa / jot-
ca heitäs parota tabtowat / ja wah-

wan uscon canssa sinun käsittö-
 mättömän Lauppuuden twad pakene-
 wat/ niiden canssa sinä tahdot armol-
 linen olla / eikä cuinga, he oimat si-
 nua vastaan rickonet / ja et ikäwäs
 enä heidän syndians sojma. Siben
 minä myös waiwastien syndinen t-
 zeni lyotan / ja rucollen sinua tur-
 waillesta / että sinä sen samon si-
 nun lupauks jälken / olisit minulle
 armollinen ja Laupias / ja annaisit /
 cäcetti minun syndiut anderi / sinun
 pyhän Nimes kirkon ja cunniari /
 AMEN.

Laupias Jumala ja Taivast-
 uen Isä / jonka Lauppuudella ei
 ohtan loppia ole / sinä joca olet par-
 siwainen / pikkämestien / ja wac-
 pähat reder / rcoret ja synnille siurast
 armost alder annat. Mo olemmas
 sen pahembi / tehnet / Syndia meid-
 dan Isän canssa / me olemmas wä-
 rin

rin tehnet / ja ollet Jumalatto-
 mat ja sinun Nimes rickonet. Si-
 nulle ainoalle olemmas me Syn-
 dia tehnet / ja sinun edessä pahoin teh-
 net. Mutta älä mustele meidän esi-
 distä wahoja tecojam / sillä me olem-
 mas sangen wiheltäiseri joutuust. Au-
 ta meitä Jumala meidän Wapah-
 tajan / sinun Nimes Cunnian tä-
 dey / wawahda meitä ja anna meille
 sinun Pyhän Henges Armost wä-
 raitä meidän syndistä Elämätän wawah-
 sta meidän uscom / ja saata sinun cans-
 sag / jancakiseen elämään. Sinun
 Nimes JEsuxen Christuxen mei-
 dan HERAM caitta / AMEN.

Tähän Rippi. Isä sanocan:
 Jumala ole sinulle armollinen / wawah-
 ta sinun uscos / ja aadacoi sinulle cäcetti sinun Syn-
 dia anderi. Ja sanocan toielä:
 Usotcos että tämä minun anderi andamisen on
 Jumalan anderi andamien sinulle. IV
 Wastaus.

• uscon hywä HERAN.

nän miehen / wäljän / wäitän / wäijän / wäitösten
hohojan / opettajien / ei Jumalaksi / ei tappelijan /
ei kirkon / wäitän / wäijän / wäitösten / ei
rihtaisen / eikä ahneen / josta wäijän hionens hyönte
hallise / jolla euuliatset lapset ovat / caikella / eun
niällydella / ei ästen Ebrillion / 1. Tim. 3. v. 2.
2. 3. Hänen pita kunnitpitämän puhtasta ja opet-
tawaisesta sanasta. Tit. 1. v. 9.

Sanan euulioille

Muistacat teidän opettajan / josta teille Jumal-
lan salta puhuret / ja seuracat Heidän opeti-
ans. Hebr. 13. v. 7.

Niin on Herra saannut / että ne jotka Ewange-
geliumi ilmoittawat / pita Ewangeliumista elätty-
rens saaman. 1. Cor. 9. v. 14.

Joca sanalla neuwotan / se jatacan caikia hy-
wä sille / joca händä neuwo. Gal. 6. v. 14.

Wanhimmat / joca hywin hallisewat / pita
caikertaises Cumias pidettämän / erinomaitain
ne joca sanas ja opis työtä tekevät. Sillä Kaa-
mattu sano: Ei sinni pida rihtatappawan härjän
suuta sitoman kinni / ja työmies on palokangas
sainnut. 1. Tim. 5. v. 17. 18.

Olcacat teidän opettajien euuliatset / ja seuracac-
heitä: sillä he walwoowat teidän sielujan / niin kuin
ne / joca lugun niistä tekemän pita / että he sen-
tolla tekisit / ja ei huocauyella. Heb. 13. v. 17.

Matth.

Maailmalliselle Esiwallalle.

Ei Esiwalda ole muutoin kuin Jumalalda / ne
wallat josta owat / Jumalalda ne säätty owat.
Sertähden jocainen / eun isies. Esiwalda wasta-
asetta / se on Jumalan säätty wasta: Mutta ne
joca wasta owat / saawat duomion päällens.
Sillä ne joida wallan päällä owat / etole hywin-
tekiölle / waan paholle pelwoyi. Elles tahdo Es-
iwalda pelätä / niin tee hywä / ja sitä saat hänel-
dä kistoyen: Sillä hän on Jumalan palvelia si-
nun hywäres. Waan jos sinä paha teet / niin
pelä. Sillä ei hän miecä huocan canna. Sillä
hän on Jumalan palvelia ja cystaja sille rangai-
sturexi joca paha teet. Rom. 13. v. 1. 2. 3. 4.

Alimmisille.

Jocainen oleon Esiwallalle alammainen: Sillä
ei Esiwalda ole muutoin kuin Jumalalda. Rom.
13. v. 1.

Oleon alammaitset caikelle ihmiselle säädylles
Herra tahden / se Euningalle /
niin eun ihmiselle. Saitta Väämiehille / niin
eun niille joca hänelä läbetetyt owat / paholtes
kijlle rangaiturexi / ja hurskalle kistoyxi. 1. Pet.
2. v. 13. 14.

Undacacat Keisariille / eun Keisarin owat / ja
Jumalalle eun Jumalan owat. Matth. 22. v. 21.

Matth.

Minä neuvon / että ennen kaikkea pidettäisiin ru-
koukset / rukoilut / ja kiitokset / kaikkein
ihmisten edestä : kuningasten ja kaiken Esivallan
edestä : että me rauhas ja lemos eläisimme / rai-
kes jumalissuudessa ja cumlatissuudessa. 1. Tim. 2. v. 1.

Aiomiehille.

Miehet rakastat teidän vaimojan / niincuin
myös Kristus Seuracunda rakasti / ja ulosan-
noi ihans hänen edestän / Miehet pitä vaimo-
jans rakastaman / niincuin omia ruumitans. Joca
vaimoans rakasta / se rakasta ihäns : Sillä ei
pyrkä ole oma ihans kosca vihannut / vaan
elättä ja holho sitä / niincuin myös HERRA Seu-
racunda. Eph. 5. v. 25, 28, 29.

Se miehet asuvat Vaimoine canssa taidolla
ja andacat vaimolliselle niincuin helcomalle asti
alle hänen cumlans ja niincuin myös elämän ar-
mon canssaperilliselle. 1. Pet. 3. v. 7.

Miehet / rakastat vaimojan / ja älkät ole
tylyt heitä vastan. Col. 3. v. 19.

Aiowaimoille.

Vaimot oleat miehillsä alammaiset / ja niin-
sulin Saara oli Abrahamille cuullainen / ja cusui
hänen

hänen HERRavi / jonsa kirkkari te tullet oletat
jokite ihmien teettä / joi pelkämät oletat. 1. Pet.
2. v. 17, 6.

(Vaimot oleat miehillsä alammaiset / ja
niincuin HERRalle: Sillä mies on vaimon pää /
niincuin Kristus on Seuracunnan pää : ja häntä
on ruumin vapahtaja. Musta niincuin Seuracun-
da on / Christulle alammainen / niin pitä
myös vaimot miehillsä kaikia alammaiset oleman.
Ephes: 5. v. 22, 23, 24.

Sinin Sabros pitä miehesä älä annettu oleman
ja hänen pitä vaimon sinin. Gen. 3. v. 16.

Vanhemmille.

Se, älkät / älkät hylttäk teidän lastian vihaan
vään käsivattacat heitä curituses ja HERRan
nuhtesa. Eph. 6. v. 4.

Joca vaimon / ihden näistä pienimmist / joca
uscovat minun päälläni / parambi hänen olls että
myöskin kivi riuustettaisin hänen cöulcaans ja hyy-
tetäisin meren syvyyteen. Matth. 18. v. 6.

Jumala sääsi todistusen Jacobia / ja andoi Lain
Israells / jonsa hän läski meidän Isän opetta
heidän lapsillens. Etia vastatulemaiset oppiset /
ja lapset / joca vielä syntyvät / Euin he casvas-
vat / että hekin myös ilmoittaisit lapsillens. Ps.
87. v. 5, 6.

Lapsille.

Lapset / oleat euulliaiset teidän vanhempillisen
 HERRASA: Sillä se on oikein. Eunnioita Ihs
 ja Aitas / Joca on ensimmäinen kätys / jolla lupaus on
 Ettäs menestyis ja caurvan eläisit maan päällä
 Eph. 6. v. 1. 2. 3.

Lapset / oleat euulliaiset vanhempillisen eajilla
 Sillä se on HERRALLE hyvin otollinen. Col. 3.
 v. 20.

Se nupret / oleat vanhoille alammaiset / ja
 oleat calci toinen toisellenne alammaiset / ja pitäk
 kät teitänne tiindiaft nöyryteen / sillä Jumala on
 ylveitä vastaan / mutta nöyrylle hän anda armon.
 Nöyryttäkät siis teitän Jumalan välewan kaden
 alä / että hän teitä ajallans corppais. 1. Pet. 5.
 v. 5. 6.

Ismille ja Emännille.

Ismät / se eulin oikeus ja eobtuus on / niin
 ototacat Valtvelloille / tietten että teilläkin on
 HERRA Saimas. Col. 4. v. 1.

Se Ismät / tehkät myös niin helte (Valvello
 oita) vastaan / ja pangat pyie ubcauret / tietten et
 tä teidän HERRAN on myös Saimas / jonga edes
 ei ole ihmisten muodon kashmuista. Eph. 6. v. 2.

Ei sinun pidä tekemän lähimmäiselles vääryst
 tä

tä / eli ryövämän händä. Sinun päivämehes
 palkan / ei pidä oleman sinun tykänäs huomisen
 asti. Lev. 19. v. 13.

Sillä pidäta palca sildä kshhaldä ja tarwigewal
 da / Waan maya hänelle hänen palckans sinä päi
 wänä / ennen auringon lassemata. Deut. 24.
 v. 14. 15.

Palcollisille.

Valveljat / oleat euulliaiset teidän ruumillisille
 Isännillen / petvolla ja wapistuyella / teidän syda
 menne ykfertaisudes / niineuin Christuyelle. Ei
 filmän edes palwellen / niineuin ihmisten mielde
 noutain: waan niin eulin Christuyen palmetiat /
 tehden sydämeft mitta Jumala tahto. Hywällä
 mielellä palwellen HERRA ja ei ihmisiä. Tieten
 että mitä hywä eukin teke / sen hän on jällens
 HERRALDA saapa / oleon orja eli wapa. Eph. 6
 v. 5. 6 7. 8.

Se palveljat / oleat alammaiset kaikella pet
 wolla teidän Isännillen / ei ainwaftans hywille ja
 siwiville / waan myös tuimille. 1. Pet. 2. v. 18.

Lestille.

Se on oikia Lesti joca ylinäns on / ja asetta
 Soiwons Jumalan päälle / pyyvin aina rucouris
 ja auyhuutamises ydä ja päiwä: Mutta joca hecu
 mas elä / se on eläwäldä euollut. 1. Tim. 5. v. 5. 6.

Minä sanon naima tromille ja Lestille: Se on
 heille hywä / jos he owat niineuin minäkin. Waan
 ellei he woi heitans pidättä / niin naican: Sillä

E

pa

parambi on naida/ cuin pala. 1. Cor. 7. v. 8. 9
 Wanhat waimot pitä käyttämän igens niincuin
 Pyhän sopi/ ja ei oleman panetteliat/ eikä juo-
 marit/ mutta hywin opettawaiset. Että nuoret
 waimot heildä hywiä tapoja oppisit/ miehiäns
 racastaisit/ lapsens rackana pidäisit/ olisit siwiät
 ja puhtat. Tit. 2. v. 3. 4.

Ahteisellä Cansalla.

Caicki mitä te tahdotta että Ihmiset pitä
 teille tekemän/ niin te myös heille tehkät: sillä tä-
 mä on Laki ja Prophetat. Matth. 7. v. 12.

Racasta Lähimmäistäs niincuin igiäs / sillä
 niyhin Sanoin coos Laki suljetan. Matth. 22. 39.

Minä neuwon / että ennen caickia pidettäisiin
 rucouret/ anomiset/ toivotukset ja listoyet/ caickien
 ihmisten edestä. 1. Tim. 2. v. 1. 2.

Olcen rackaus riippitöin. Wihaicat voha /
 ja kijnriippucat hywästä. Weljellinen rackaus ol-
 con sydämelinen teidän kesken. Ennättäkän toi-
 nen toisens cunniata tekemäs. Rom. 12. v. 9. 10.

**Christilliset Ryhmyret wa-
 stausen canssa/ D. Mart. Lutheru-
 xelda niyheneen aset:ut jotea Altarin Sacra-
 mendillä Käydä tahtomat.**

Gälken tehdyn Synnin tunnustu-
 ren ja neuwomisen kymmenestä
 Juma.

**Jumalau käslyistä/ Uscon cappale-
 sta/ Isä meidän rucouresta ja Easten
 Sacramentin sanosta/ mahta Rip-
 pi Isä/ eli jocu idjellens kysyä.**

Usconcos ettäs syndinen olet? **Wastaus.**

**Ja minä, Uscon seu/ minä olen
 syndinen.**

Missäs sen tiedät? **Wastaus.**

**Jumalau kymmenestä käslysanoi-
 sta/ jotta en minä ole pitänyt.**

Cadutcos syndiäs? **Wastaus.**

**Ja minä cadun/ että minä Juma-
 lata vastaan syndiä tehnyt olen.**

Missäs siis olet Jumalalta synneilläs an-
 sainnut? **Wastaus.**

**Hänen wihas/ ajalliset rangat-
 sturet/ cuoleman / ja myös ijancic-
 tisen cadoturen. Rom. 6.**

Toivotcos auenapt tulewas? **Wastaus.**

Ja minä toiwon.

Kenengäs siis idzes turwat? **Wastaus.**

**Minun rackaan Herraan Jesu-
 reen Christureen.**

Cuca

Euca on Kristus: Wastaus.
 Jumalan Poika / totinen Juma-
 la ja Ihminen.

Cuinga monda on Jumalata: Wastaus.
 Yri ainoastans / waan colme Per-
 sonata / Isä / Poika ja pyhä Hengt.

Mitä siis Kristus on sinun edestäs teh-
 nyt / ettäs idzes hänen turwat?
 Wastaus.

Hän on minun edestän cuollut / ja
 on hänen werens Kristin päälle mi-
 nun edestän Ulos wuodattanut / syn-
 dein anderi andamuri.

Ongo Isä myös sinun edestäs cuollut?
 Wastaus.

Ei / sillä Isä on ainoastans Ju-
 mala / pyhä Hengi myös / mutta Poi-
 ca on totinen Jumala ja totinen Ih-
 minen / ja on hänen werens minun
 edestän uloswuodattanut.

Mistäs sen tiedät? Wastaus.

Sytä pyhästä Ewangeliiumista /
 ja Sacramentin asetuis sanoista /
 nijn

nijn myös hänen ruumistans ja were-
 stans / jotca Sacramendis minulle py-
 deri pandixi annetut owat.

Cuingasta siis Altarin Sacramentin asetuis
 sanat euuluwat? Wastaus.

Meldän Herran Jesus Christus
 sinä yonä jona hän petettiin / otti hän
 Leitwän / Risteti / Murssi / ja annoi
 Opetuslastens ja sanot : Ottacat ja
 syökät / tämä on minun Ruumin /
 joca teidän edestän ulos annetan / se
 tehkät te minun muistorent.

Samalla muoto Ehtolisen jälkeen /
 otti hän myös Calxin / Risteti / annoi
 heille / ja sanot : ottacat ja Juocat
 tetästä caicki / Tämä on sen uden Le-
 stamentin Calcki minun Weresän /
 joca teidän ja monen tähden ulos-
 wuodatetan Syndein anderi anda-
 muri / se tehkät te / nijn usein cuin te
 Juocca / minun muistoreni.

Missä sijä uscot että Sacramendis on Christi-
kruken totinen ruumis ja veri?

Wastaus.

Ja minä uscon sen.

Mitä siun kehoiteta sitä uscoman?

Wastaus.

Christuksen sana: Ottacat ja syd-
kät/ tämä on minun ruumint. Juo-
cat tästä calki tämä on minun werent.

Mitä meidän pitä tekemän/ cosca me hä-
nen ruumins syömme/ ja hänen werens
juomme/ ja niin sen pandin waskan-
otamme? Wastaus.

Hänen Cuolematans ja werens
Ulos wuodatusta julistaman/ ja tut-
tisteleman sitä cuin hän meille opet-
tanut on: Se tehkätte niin usein cuin
te teette/ minun Muistorenti.

Mingä tähden pitä meidän hänen cuole-
mans päälle muistaman ja sitä
julistaman? Wastaus.

Että me oppisimme Uscoman/ et-
tet

tei yriskän luond coappale ole taltanut
tähdellisest mara meidän syndeim ede-
stä/ aincaustans Christus totinen Ju-
mala ja Ihminen. Ja että me oppi-
simme cawahrtaman syndtä / ja niistä
suurena pitämän / ja idzem Christu-
resta aincaustans hlauttaman ja loh-
duttaman / ja niin sen uscon' caut-
ta autuaxi tuleman.

Mitä on hänen mieliskytänne siun
syndeis tähden cuoleman/ ja niiden
edestä mara tekemän?
Wastaus.

Se suuri rackaus hänen Isäns
tygd / minun ja caickien syndisten
tygd / cuin kirjotettu on Joh. 14.
Rom. 5. Gal. 2. Eph. 5.

Mingä tähden sijä tahdot Sacramendillä
Räydhä? Wastaus.

Että minä oppisin uscoman että
Christus minun syndein tähden/ suu-
resta rackaudesta cuollut on / cuin
sanottu on. Ja siitte hänestä myös
C 4 oppi-

oppisin Jumalata ja Lähimmäistän
racaustaman.

Mitä mahea yheä Christityä waatia usein
nautizeman Sacramentia?
Wastaus.

Jumalan puolesta waati händä
sekä Herran Christuren käsky että
myös lupaus / sitä likin hänen oma
tarpens cuin hänen Kaulans pääs-
le rypu / jonga tähden sencaldat-
set käskyt / cutzumiset ja lypauzet ta-
pahtuwar.

Cuinga mahea se Ihminen tehdä / joca ei
sencaldaista tarwetta idzesäns ymmärrä /
eikä myös yhtäkän jano eli näleä
Sacramentin tygö idzesäns
löydä? Wastaus.

Sillä ei muuta parembata taida
olla / waan että hän ensist coettele
idzens / jos hän on Lihasta ja were-
stä / ja usco sijte Raamatun mi-
tä se sijtä puhu / Gal. 6. Rom. 7.
Sizi toisxi / että hän cadzo ym-
bärit.

bäritellens / jos hän wtelä on mall-
masa / ja ajattele ettei sildä syndi ja
waiwa coscan puutu / niincuin Ra-
mattu sano. Job. 15. ja 16. 1. Joh. 5.

Colmannert on hän löydäwä Sa-
thanan käywän idzäns ymbäri / joca
händä walhella ja murhalla / yötä ja
päiwä / sisällisest jalliconaisesta / kiusa-
mata ei jätä / niincuin raamattu pu-
hu. Job. 8. ja 16. 1. Pet. 5. Eph. 6.
2. Tim. 2.

NOTA.

Nämät Kysymyret ja wastauret
ei ole lasten Leicki / waan sildä Hy-
wäldä D. Lucheruxelda Nuorille ja
wanhoille caifella todella eteen ktr-
joitetut: itzecukin cadzokan hywin e-
teens / ja tutkistelcan nditä todella:
Sillä P. Pawall sano Gal. 6. älkäc
erhö / ei Jumala anna idzens pil-
cata.

Seurawat muutamat paicat sjetä Pyhästä Raamatussta caicille Christityille/ erin omattain nuorelle cansalle Zeidän Chrükillises Uscosans ojemuxepi sopivaisset.

LI. Psalmi.

Jumala ole minulle armollinen sinun hywydes tähden / ja pyhi pois minun syndini sinun suuren lauptudes tähden.

Dese minua hywtin wäärdestänti/ ja puhdistu minua synnistänti.

Sillä minä tunnen pahat teconi/ ja minun syndini on aina edesänti.

Sinua atnoata wastan minä syndiä tein/ ja pahasti tein sinun edesäs.

Että sinä olisit itia sanasas/ ja puhdas duomitesas.

Eago/ minä olen syndisest siemenest syndynyt/ ja minun äitin on spinisä minun sijttänyt.

Eago/ sinä halajat totutta/ joca salaudes on/ ja ilmoitit salatun wijfanden minulle. Puh.

Puhdistu minua Isopilla/ että minä puhdistuisin: Dese minua/ että minä lumiwalktari tullsin.

Anna minun cuulla ilo ja riemua/ että ne luut / jocas särkenyt olet / thastuisit/

Deitä caswos minun synnistänti / ja pyhit pois caicci pahat teconi.

Jumala luo minun puhdas sydan/ ja anna minulle usi wahwa Hengi.

Älä heitä minua pois caswos edestä/ ja älä minulda ota pois sinun pyhä Henges.

Anna minulle taas sinun autuudes ilo / ja sillä hywällä Hengelläs tue minua.

Minä tahdon wäärille opetta sinun ties/ että syndiset tygös palajaisit.

Päästä minua weren wioista/ Jumala minun autuudeni Jumala/ että minun

minun kielent ylistäis sinun wanbur.
scauttas.

Awa Herra minun huulent / et-
tä minun siun ilmoittais sinun tij-
tores.

Sillä ei sinulle kelpa uhri / että
minä sen annaisin / ja ei polttouhri
sinulle ensingän kelpa.

Ne uhrit jotca Jumalalle kelpa-
wat / ovat murhellinen Hengit ab-
distettua ja särjettyä sydäändä et sinä
Jumala hyljä.

Tee Zionille hyvästi sinun armos
jälken / rakenna Jerusalemin muurit.

Silloin sinulle kelpawat wanbur-
scauden uhrit / polttouhrit ja muut
uhrit: silloin sinun Altarilles härktä
uhratan.

Esa. LIII. Luca.

Etko / minun palvelian teke toi-
mellisesti / ja corgotetan / ylös
nostetan / ja tule sangen cortia-
ri.

xi. Nijn että mont sinun ylliges häm-
mästy ja että hänen muotons on ry-
membi muita ihmisiä / ja hänen hab-
mons cun ihmisten lasten. Mutta
nijn on hän monda päänata pitiicot-
tawa / että myös Euningasten täy-
ty suuns hänen edesäns tufita: sillä
joille ei mitän hänestä ilmoitettu ol-
lut / nekin hänen ilolla näkewät / ja
jota ei he cuullut ole / sen ymmättä-
wät.

Mutta cuca uscomeldän saarnam?
ja kenelle Herran käsiwarfi ilmoite-
tan? Sillä hän nousse ylös hänen e-
desäns niincun wesa / ja niincun ju-
ri cuitwasta maasta. ei hänellä ole
muoto eikä cauneutta: me näimme
hänen / waan ei ollut hänällä sitä
muoto cun meille olis kelpannut.
Hän olt caickein ylöncatjottapa ja
caickein halwin / tipua ja sairautta
täp.

täynnäs. Hän oli niin ylencadzottu/
ettei kengän kehdamut catzo hänen
päällens/ sentähden en me händä mi-
nään pitäneet.

Totifest hän candoi meidän sairau-
demja meidän kipun hän sälytti pääl-
lens/ mutta me pidim hänen Jumal-
alda rangaittiin / piestyn / ja wai-
watuun. waan hän on haavoitettu
meidän pahain tecolm tähden / ja
meidän syndeim tähden on hän hosut-
tu. Rangaittus on hänen päällens/
että melle rauha olis/ ja hänen haa-
wains cautta olemma me paratut.
Me waelsimma caicct exyris niincuin
lambat / ja itzecukin potckeis omalle
tiellens.

Mutta Herra helitti caicct mei-
dän wäärtydem hänen päällens. Co-
sca hän rangaittiin ja waiwattin/ niin
ei hän suutans awannut: Niin-
cuin

cutin Caritza joca teurari wledän /
ja niincuin lammas joca keridzi-
ängs edes waikene/ ja ei suutans awa.

Mutta hän on otettu pois ah-
disturest ja duomioist / cuca taita sa-
noa hänen elämäns pituden? Sillä
hänon siwaltu pois eläwitten maal-
da/ cosca hän miinun causant paha-
in tecolm tähden rangaittiin. Hän on
haudattu niincuin Jumalattomat /
ja cuollut niincuin rikas. Ei hän kel-
lengän wäärtytä tehnyt / eikä petost
ollut hänen suusans/mutta Herra tah-
doi hänen niin piestä sairaudella: Co-
sca hän on hengens wicauhrixt an-
danut/ niin hän saa nähda siemenen
ja elä cauwan / ja Herran aiworus
on hänen kädesängs menestywä. Että
hänon sieluns on työtä tehnyt / saq
hän tlons nähda / ja tule rawiturt.
Tundemisenscautta minun wanhur-

scas palwelian monda wanhurscaut-
ta: sillä hän canda heidän synding.
Sentähden annan minä hänelle ofan
monesa / ja hänen pita wäkewitten
caussa saallista jacaman: Sentähden
että hän andoi Hengens cuole-
maan / ja oli pahantekijän secan lu-
ettu. Hän candoi monen syntte / ja
rucoili pahantekijän edestä.

**P. Mattheuren Ewange-
liumi kirjan V. Lucu.**

Eosca Jesus näki Causan / astui
hän ylös wuorelle / ja cuin hän
oli istunut / tuli hänen Ope-
tuslapsens hänen tyköns. Niin hän
awais suuns / opetti heitä / ja sanoi:
Mutuat owat hengelliset wanwaiset:
sillä heidän on taiwan waldacunda.
Mutuat owat murhelliset / sillä he
saawat lehduturen.

Mu.

Mutuat owat siwiät: sillä he saa-
wat maan perä. Mutuat owat jot-
ca isowat ja janowat wanhurscautta/
sillä he rawitan. Mutuat owat lau-
piat: sillä he pita Jumalan Doxti eu-
guttaman. Mutuat owat jotca wan-
hurscanden tähden wainotan: sillä
heidän on taiwan waldacunda. Mu-
tuat oletta te / cosca ihmiset pilka-
wat ja wainowat teitä / ja puhuwat
caieknaiska pahutta teitä wastan /
walhetellen minun tähtent: Gloicat
ja riemuitcat: sillä teidän palckan
on suuri taiwas. Sillä näin he wat-
noisic Prophetatta / jotca teidän edel-
län olit.

Te oletta maan suola: Jos siis
suola tule mauccomaksi / millä siis-
te suolatan? ei se enä kelpa mihin-
gän / mutta heittä pois ja ihmisildä
tallatta.

Te oletta mailman walkeus / ei si-

D

sä

tä Caupungita taitta peittä / joca
wuorella on. Eikä kyntilätä sytye-
tä ja panna wacan ala / mutta kyn-
tiläläscään / walaiseman caiekti jotca
huones owat. Näin walistacon tel-
dän walkeuden ihmisten edes / että he
näkisit teidän hywät työmme / ja cunni-
ditaisit teidän Isän / joca on taiwas.

Älkät luulco / että minä tulijä
fia ja Propheetaita päästämän: En
minä tullut päästämän / mutta täyt-
tämän. Sillä totisesti sanon minä tel-
le: sihenasti cun taiwas ja maa ca-
to / eij yidä wähingän pihro eikä ja-
cu rahn Laista catoman / sihenasti
cun caiekti tapahuwat. Enca siis
jougun näistä wähimmistä kästhyistä
päästä / ja näin Ihmistä opetta / hän
pitä taiwan waldacunnas wähtimägi
cudzuttaman.

Mutta joca sen teke ja opetta / se
pitä suurexi taiwan waldacunnas
cudzuttaman.

Sillä

Sillä minä sanon teille: ellet tel-
dän wanburstaundenne ole palio e-
nämbi cun kirjan oppenuitten ja
Phariseusten / niin ette tule taiwan
waldacundan.

Te cuulitta mitä sanottu oli wan-
hulle: Et sinun yidä tappaman:
Muttajocainen joca tappa / hänen yit-
tä duomiohon wicapää oleman.

Waan minä sanon teille: Että jo-
ca tyhmästä wihastu welicläns / hän yit-
tä duomiohon wicapää oleman. Mut-
ta jocainen cun sano wistellens Na-
cha / hänen yitä neuwon ala wicapää
oleman: Muttajocainen joca sano:
Sinä tyhmä hänen yitä helwerin tu-
len wicapää oleman.

Sentähden jos sinä uhrat lahias
Altarille / ja sielä muista / että wel-
elläs on jotakin sinua wastan: Niin
jätä sinne lahias Altarin eteen / ja
mene ensin soptiman welies causa / ja
tule sijte lahias ubraman.

Sowi nopiastrijtawelles canssa /
 coscas wielä hänen canssans tiellä o-
 let: Ettei rihtawelles sinua anna jos-
 cus duomarille/ ja duomari anda si-
 nun palwelialle/ ja sinä heitetän tor-
 min. Totifest sanon minä sinulle: Et
 sinä Suingan pääse siellä ulos/sihen-
 asti cuins marat wijmeisen ropoin.

Te cuullitta sanoturt wanhoille:
 Ei sinun pidä huorin tekemän. Mut-
 ta minä sanon teille: Jocainen joca
 cadjo waimon päälle/ hmoitaxens
 händä/ niijn hän teki jo huorin hänen
 canssans sydämesäng.

Jos sinun oikia silmäs pahenda si-
 nun / niijn puhkaise se ulos/ ja heitä
 pois tykö: Sillä parambi on sinul-
 le/ että xpi sinun jäsenistäs hukute-
 tan / cuin coco sinun ruumis pidäis
 heitetämän helwettijn.

Ja jos sinun oikia kätes pahenda
 sinun / niijn haaka se poteki/ ja heitä
 pois tykö: Sillä parambi on sinulle:

Et.

Etä xpi sinun jäsenistäs hukutetan/
 cuin coco sinun ruumis pidäis hel-
 wettijn heitetämän.

On myös sanottu: että joca emän-
 däng hylkä / hän andacan hänelle
 erotirjan. Mutta minä sanon teille:
 Etä joca emändäng hylkä/ mutoin
 cuin huoruden tähden/ hän saatta hä-
 nen huorin tekemän/ ja joca nat sen
 hyläcyn/ hän teke huorin.

Taas te cuullitta sanoturt wanhoil-
 le: Älä wanno wäärin/ mutta pidä
 walas Herralle. Waan minä sanon
 teille: Älkät ensingän wannoco / eij
 talwan cautta/ Sillä se on Juma-
 lan istuin. Eikä maan cautta/ Sillä se
 on Hänen astin lautans: Ei myös
 Jerusalemin cautta/ Sillä se on suren
 Suingan Caupungt. Ei sinun pidä
 myös wannoman pääs cautta/ sillä
 et sinä woi yhtän hiusta walktari eli
 mustari tehdä. Waan teidän puhen-
 pitä oleman/ On/ On Ei/ Ei: Mut-

D 3

ta

ta mitä siihen lisätän/ se on pahasta.
 Te kuulit sanotuksi: Silmä sil-
 mäst/ ja hammas hambast. Mutta
 minä sanon teille: Älkät olco paha
 vastan/ waan joca sinua lyd oiktal-
 le postelle/ uijn käännä myös hänel-
 le toinen. Ja joca sinun tahto oikiu-
 den eteen/ ja otta sinun hames/ uijn
 salli myös hänelle muukin waate.

Ja joca sinua waati pentculman/
 uijn mene hänen canssans cari. Un-
 na sillä joca sinulda ano/ ja älä käännä
 sinuas sildä pois/ joca lainan poytä.

Te kuulit sanotuksi: Racasta
 lähimmäistäs / ja wiha wihollistäs.
 Waan minä sanon teille: Racasta-
 cat wihollistan/ sinatcat niistä jot-
 ca teitä sadattawat: Tehkät niijlle by-
 win jotca teitä wihawat: Ja rucoi-
 cat niiden edest/ jotca teitä watno-
 wat ja wanhingoittawat. Että te oit-
 sitta teidän Jsanne pojat joca en tat-
 wais: Sillä hän saldt auringous coit-
 ta

ta niijn pahain ylidze cutu hywäingin/
 ja anda fata niijn wäärille cutu wans
 hurscatlekin. Sillä jos te racastatte
 niistä jotca teitäkin racastawat/ mitä
 teidän siistä valka on? Etkö Publi-
 canit niijn myös tee? Ja jos te alno-
 astans welicin canssa soweltat olet-
 ta/mitä te sen canssa erinomaissta teet-
 tä? Etkö Publicanit niijn myös tee/
 Olcat siis te täydelliset niincutin rei-
 dän taivallinen Jsän täydellinen on.

VI. Luca.

Erwahtaat ettet te anna almuifatan
 ihmisten edes/ että te heidä nähtäi-
 sin/ niijn et te saa palca teidän Jsä-
 dän joca on taivais. Coscas siis almu
 annat/ niijn älä edelläs torwella setta/
 niincutin ulocullatut Synagogis ta cull-
 la tekewat/ että he ihmifildä cunnitoite-
 taisin. Totifest sanon minä teille: He o-
 wat saanet palckans. Mutta cosca sind
 almu annat/ niijn älkön sinun wasen lä-
 tes tietkö mitä oikia lätes teke. Että si-
 nun almus oit salaudes/ ja sinun Jsäs/
 joca salaudes näke/ marais sinulle julki-
 fest.

Ja coseas rucollet / nijn et sinun yda
oleman nijneuin uleocullatut: Sillä he
mielelläns seisoivat ja rucollewat Syna-
gogis ja eujain eulmis / että he ihmisiä
nähdänsin.

Toisest sanon mind teille: He ovat
saaneet palckans. Waan cosea sinä rucol-
let / nijn mene sinun Carnios ja sulje
sinun owes ja rucolle sinun Isäs joca on
salaisudes: Ja sinun Isäs joca salandes
näke / mara sinulle julkifest. Ja cosea te
rucolletta / nijn älkät oleo paljo puhu-
waiset nijneuin paananat: Sillä he luv-
lewat heidän paljon puhens tähden euus-
tawan. Sentähden älkät oleo heidän eus-
tains: Sillä teidän Isän tietä kyllä
mitä te tarwidzetta / enneuin te hänel-
dä rucollettacan. Min teidän sijs pitä
rucolleman.

Esä meidän joca olet. Taiwas:
Pyhitetty olcou sinun nimes.
Lähestykdän sinun waldacundas. Ol-
cou sinun tahtos nijn maasa cuin
Taiwas. Anna meille tänäpäin mei-
dän jocapäiwäinen leipäm. Ja anna
meille

meille meidän welcam andert / nijn-
cuin mekin andert annam meidän wel-
wollistem. Ja älä johdatta meitä
khusauren. Mutta päästä meitä pa-
hasta. Sillä sinun on waldacunda /
ja wolma / ja cunnia ijancatckifest /
AMEN.

Sillä / jos te andert annatte ihmisille
heidän ricorens / nijn myds teidän taiwal-
lineu Isän anda teille andert / waan jollet
te andert anna ihmisille heidän ricori-
tans / nijn ei myds teidän taiwallinen
Isän andert anna teidän ricortan.

Mutta cosea te paastotta / nijn älkät
oleo surulliset cuin uleocullatut / Sillä he
muuttawat muotons / että he ihmisidä
nähdänsin paastowan. Toisest sanon
mind teille: He ovat saaneet palckans.
Waan sinä coseas paastot / nijn woltele
pääs ja pese castos: Ettes nähdäns
ihmisidä paastowan / mutta sinun Isä-
däs joca on salaisudes. Ja sinun Isäs / jo-
ca salaisudes näke / mara sinulle julkifest.

Älkät tawarata cootco maan päällä /
eusa cotti ja ruoste ratskawat. / ja eusa
war.

wareat catwawat ja warastawat. Waan
cooteat teillen tawarata talwas/ cusa ei
ruoste eikä coi raiſta/ ja cusa ei wareat cat-
wa eikä warasta! Sillä cusa teidän ta-
waran on/ siellä on myös teidän sydämen.

Sillä on ruumin walkeus / jos siis
sinun silmäs on yrikertainen/ niin coco
sinun ruumis on walaisu. Waan jos
sinun silmäs on paha/ niin sinun coco
ruumis on pimiä. Jos siis se walkeus jo-
ca sinus on / on pimeys/ euinga suuri on
idze pimeys?

Ei kängän wot palwella cahta Herrä:
Sillä taieka hän tätä wiba/ ja toista ra-
casta/ taieka hän tähän suosku ja toisen y-
löncadzo: Et te wot palwella Jumalata
ja Mammonat. Sentähden sanon minä
teille: älkät murhettico teidän Hengenne
tähden/ mitä te syöttä ja mitä te juotta
Eikä teidän ruuminne tähden / millä te
teidän werhotta. Eikö Hengi endämbi ole
cutiruoca ja ruumis parembi kuin waata?
Catzocat talwan linduja / ei he kyl-wä /
eikä niitä / ei myös coco riiseen/ ja tet-
dän talwallinen Isän ruoeki heidän. Et-
tako te passio endämbi ole kuin he? eli cuca
tel-

teistä wot surullans lisätä yhden kyndrän
hänen pitudellens? Ja/ mitä te suretta
waatteista? Catzocat cuikaiſita kedolla:
Euinga he catwawat/ ei he työtä te eikä
tehrä. Cuitengin sanon minä teille: Et-
tei Salomon catkes Cunniasans ollut
niin waatetettu/ kuin yri heistä. Jos Ju-
mala näin waatetta peillon ruohon/ joca
tänapäin seisoo / ja huomen pädyijn heite-
tän/ eikä hän passio endämbi teidän sitä tee te
wähä uscotset? Älkät siis suruliset olco/
saudoden: Mitä me syömme/ taieka mitä
mejuomma? eli millä me meitäin wer-
hoitam? sillä caieka näitä pataanat etzi-
wät/ waan teidän Talwallinen Isän
kyllä tietä teidän caieka näitä tarwit-
zewan/ etzikät ensin Jumalan waldaem-
da ja hänen wanhurſcauttans / ja niin
caieki nämät teille annetan. Älkät sentäh-
den sureco huomenisesta päiwästä: Sillä
huomenisella päiwällä on suru itzesiäns.
Zytykän cutin päiwä surullens.

VII. Luca.

Älkät duomiteo/ ettet teitä duomitais
Sillä millä duomiolla te duomid-
zetta / pitä teitä duomitaman:

Ja sillä mitalla jolla te mittatta / pitä
teille jällens mitattaman. Mitä siis nä-
et raiscan joca on welles silmäs / ja et
äclä malca omas silmäsäs? Taicka / cu-
tinga sinä sanot twestelles: Bidäs / mind
otan raiscan silmäsäs / ja cadzo malca
on omas silmäsäs? sinä ulco cullattu /
heitä ensin malca ulos sinun silmäsäs /
ja cadzo sijtte / cuningas saisit raiscan u-
los sinun welles silmäs.

Silkät andaco cotrille pyhä / ja äskät
teidän pärhjäne heittäkö sicain eteen / et-
tet he niittä joskus tällä jalkwoillans / ja
läändäwät idzens ja repelewät teitä.

Unocat / niin teille annetan / etzikät
niin te löydätte; colcuttat / niin teille
awatan: sillä jocainen joca ano / hän saa:
Ja joca etzi / hän löytä / ja colcuttawal-
te awatan. Eli ongo tefsä joca ihminen /
jolda hänen poicans anoisleipä / annat-
seo hän hänelle tiwen? Eli jos hän cala
a nois / annatseo hän hänelle käremen? Jos
siis te / joca pahat oletta / taldatte hywiä
lahjoja anda teidän lapsillen / cuinga pa-
tto enä teidän Isän joca on Taiwan /
anda

anda niille hywiä lahjoja joca hänelä
anowat.

Caicti siis mitä te tahdotta että ihmiset
pitä teille tekemän / niin te wids heille
tehlät: sillä tämä on Taki ja Propheetat.

Mengät ahtast portist sisälle / sillä se
porti on lawia ja awara tie joca wle cado-
tureen / ja niittä on monda / joca sitä wa-
eldawat. Ja se porti on ahdas ja tie calta /
joca wle elämähan / ja harwat owat
joca sen löytäwät.

Mutta carwhtacat teidän wädrisä
Propheetassa / joca teidän tygön lamma-
sten waatteilla tulewat / mutta sisällä he
owat raatelewaiset sudet. Heidän He-
delmistäns te tunnetta heidän. Hakco
juu wijnamarjoja orjan tappuroisi? Talc-
ka Ficunitta ohdackelstä? Niin Jocainen
hywä puu caswa hywät Hedelmät: Mut-
ta mäddännt puu caswahäijyt hedelmät.
Hywä puu ei talda häijyä hedelmittä cas-
wa. Jocainen puu cutu ei caswa hywä
hedelmät / hacatan pois ja tuleen heitetän.
Sentähden tundeat heitä hedelmistäns.
Et jocainen cutu sano minulle; Herrra /
Herra / pida tuleman Taiwan walda-
cundaan /

eundaan/-mutta joca teke minun Isant
 tabdon uin on Taiwais. Moni sano
 minulle siinä päivänä: Herä/ Her-
 ra/ emmekö me sinun nimes kautta
 ennustanet/ ja sinun nimelläs ajanet u-
 los perkeleitä/ ja olemma sinun nimes
 kautta monda wälewästä työtä tehnet?
 Ja silloin minä heillä tunnustan: En mi-
 nää teitä ikänäns tundenut/ mengät pois
 minun tyköni te wädrintekijät.

Sentähdenjocadjen/ cuin minulda nä-
 mät puhet cuule ja ne teke/ wertan minä
 toimelliseen mieheen/ joca huonens callio-
 le rakensi. Ja sada langeti/ ja wirrat tu-
 ltit/ ja tuulet puhalsit/ ja sitä huonetta sy-
 sönsit/ joca ei eystengan eulistunut: Sil-
 lä se oli calliolle perustettu. Ja jocainen
 cuin tunle minulda nämät puhet/ ja ei te-
 nittä/ hän werratan tyhjän mieheen /
 joca huonens sannalle rakensi. Ja sada
 langeti/ ja wirrat tulit/ ja tuulet puhal-
 sit/ ja sitä huonetta sönsit/ joca eulistui/
 ja sen langemus oli suuri. Ja se tapah-
 tui/ koska Jesus löpettiin nämät puhet /
 että Cassat hämmästyit hänen opplans:
 Sillä hän opetti heitä wolnallisesti/ ja ei
 niincuin kirjanoppenet.

Serva

Serva Deus verbum tuum.

Wariel Jumal sinun Sa-
 nas/ Nijden woima my-
 ös ihö alas/ cuin Christuren
 rackan Poicas/ Istumeldans
 pyytävät poses.

O Christe suurin Cuningas/
 älä mulle: anna cunnias!
 Holho aina Christicundas/
 Wapat watwaist seuracun-
 das.

Sanas sortajat alas paina/
 Heidän juonens estä aina/ sie-
 hen hautan heit pudota/ johon
 meit pyytävät upotta.

An heidhän myös sitä tietä/
 Etet/ sä jouckoos pois heitä /
 mutt tahdot autta ja wahwi-
 sta/ Kosca häitä heitä ahdisti.

Wöä

Pyhä Hengt meit lohduta/
Kauhan meit wedä ja totuta/
Tuskista meitä kirkwota/ ja
Cuolemasta wirwota.

Da pacem Domine,

Suomert.

Suo meile rauha. **H**erra
Snyt/ ja elinaikanam auta/
Eip/ maan päälle löntä ketän
muut/ kuin ruidat asetta lai-
ta/ paidzi sinua yhtä.
Jumala anna meidän Cu-
ningall ja caikel/ Esiwakal/ rau-
ha ja hywä hallitus/ että me
hänen allans/ Lewos ja rau-
has aina eläisimme/ caikes ju-
malisudes ja cunnialisu-
des/ **AMEN.**

ORATIO